

Државната комисија за спречување на корупцијата, врз основа на чл. 22 и чл. 23 од Законот за спречување корупцијата и судирот на интереси („Службен весник на Република Македонија“ бр. 12/19), а согласно со чл. 40 ст. 3 и чл. 41 од Деловникот за работа на Државната комисија за спречување на корупцијата, постапувајќи по предмет оформен по сопствена иницијатива, на својата 99-та седница одржана на 26.01.2024 година ја донесе следната

ОДЛУКА

Постапката по предметот со број 12-1144/1 од 12.03.2021 година, **СЕ ЗАПИРА.**

Да се достави препорака до Влада на РСМ, Министерство за животна средина и просторно планирање на РСМ, Министерство за економија на РСМ, за усогласување на регулативата од областа на енергетиката во смисла на образложението од оваа одлука.

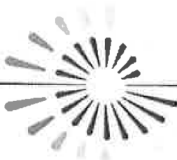
Предметот со архивски број 12-1144 од 2021 година да се затвори и да се архивира.

Одлуката на Државната комисија за спречување на корупцијата со образложението во деперсонализирана форма, да се објави на нејзината веб страница во рок од 5 (пет) дена од донесувањето.

Образложение

Предметот со број 12-1144/1 од 12.03.2021 година, Државната комисија за спечување на корупцијата (во понатамошниот текст: ДКСК) го оформи по сопствена иницијатива, а по допрен глас од медиум - новинарски текст насловен со “Мали хидроцентрали, големи тајни” (во понатамошниот текст: новинарскиот текст), објавен на веб страната www.doma.edu.mk, од новинарката Мери Јордановска, во кој, наведено е дека патот на паричните текови, кои се исплатуваат од буџетот на Република Северна Македонија како субвенција по повластена тарифа (заради производство и промет со електрична енергија од обновливи извори) **не може да се провери и верификува**, пред се поради фактот што истражувањето на посочениот медиум, водело кон лавиринт од институции, од кои, дел одбиле достава на податоците по основ на извршените исплати, повикувајќи се на Законот за класифицирани информации (“Службен весник на Република Северна Македонија” бр. 275/19).

По извршениот увид во содржината на споменатиот новинарски текст, ДКСК изврши увид и во:

- **новинарските текстови** насловени со “Цената на струјата останува иста!” и “Пазарот се либерализира, струјата не поскапува!”, објавени на веб страната www.dw.com/mk; увид во Законот за енергетика (“Службен весник на Република Македонија” бр. 16/11 ... 189/16); увид во Законот за енергетика (“Службен весник на Република Северна Македонија” бр. 96/18 и “Службен весник на Република Северна Македонија” бр. 96/19 и 236/22);

- **веб страната на МЕМО ДООЕЛ Скопје** (www.memo.mk) – увид во: Регистарот на учесници на пазарот за електрична енергија, Извештај за Номинирани количини на електрична енергија во Република Македонија за периодот од јануари до ноември 2018 година, Извештај за Номинирани количини на електрична енергија во Република Македонија за 2018, 2019, 2020 и за периодот од јануари до јуни 2021 година;

- **веб страната на Регулаторната комисија за енергетика на Република Северна Македонија** (www.erc.org.mk) – увид во:

- Прегледите на повластени производители на електрична енергија од обновливи извори на енергија коишто користат повластена тарифа, заклучно со 28.12.2020 година и тоа:
 - термоелектроцентрали на биогаз,
 - термоелектроцентрали на биомаса,
 - мали хидроелектроцентрали,
 - ветерни електроцентрали,
 - фотонапонски електроцентрали,
- Регистарот на овластени производители што го води Регулаторната комисија за енергетика на Република Северна Македонија,
- Издадените лиценци за производство на електрична енергија од обновливи извори,
- Цените за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија,
- Цената за производство на електрична енергија од Електрани на Северна Македонија АД Скопје (во понатамошниот текст: ЕСМ АД Скопје - поранешен ЕЛЕМ АД Скопје);

- Конечниот извештај за извршена ревизија на усогласеност на тема „Експлоатација на водни ресурси при производство на електрична енергија“ издаден од Државен завод за ревизија на Република Северна Македонија, заведен под број 04 2021 00 11;

- Конечниот извештај за извршена ревизија на успешност на тема „Подготвеноста на енергетскиот систем да се справи со енергетската криза,“ издаден од Државен завод за ревизија на Република Северна Македонија, заведен под број 02 2022 00 09;

- увид во лиценцата вршење на енергетска дејност организирање и управување со пазарот на електрична енергија на MEMO ДООЕЛ Скопје; и

- увид на веб страната на Собрание на Република Северна Македонија (www.sobranie.mk).

На 01.08.2023 година, на барање на ДКСК се одржа службен разговор со ///, претседател на регулаторна комисија за енергетика и со овластени претставници на ДКСК.

ДКСК откако ги проучи и обработи содржините на сите горе наведени јавно достапни документи и информации, врз основа на обезбедените докази, по оцена на секој одделно и на сите заедно и извршената единечна и вкрстена анализа, ги утврди следните состојби:

- Заклучно со 30.06.2021 година, на пазарот на производители на електрична енергија по повластена тарифа учествуваат вкупно 112 правни лица, на кои им е издадена лиценца за производство на електрична енергија по повластена тарифа од страна на Регулаторната комисија за енергетика на Република Северна Македонија.
- Според природата на изворот, постојат вкупно пет групи на производители на електрична енергија и тоа:
 - хидроцентарли, кои го користат електричниот потенцијал на истечните води;
 - фотоволтаични центри, кои го користат електричниот потенцијал за сончевата енергија;
 - ветерници, кои го користат електричниот потенцијал на ветровите;
 - биогасни центри, кои го користат електричниот потенцијал на природните гасови; и
 - електроцентри на биомаса, кои го користат електричниот потенцијал на биолошките горива.

- **Откупувач на електрична енергија** од сите производители, по повластена тарифа, е Република Северна Македонија, така што откупот се врши на организиран пазар преку операторот за електрична енергија **МЕМО ДООЕЛ** Скопје во државна сопственост, трговско друштво кое е основано како фирма-ќерка на МЕПСО АД Скопје, исто така во државна сопственост.
- Откупената електрична енергија потоа се продава на универзалниот снабдувач ЕВН ХОМЕ ДОО Скопје **по цена која ја формираат пазарните механизми** согласно трендот на понуда и побарувачка, така што доколку ЕСМ АД Скопје не ја задоволи потребата за електрична енергија, тогаш универзалниот снабдувач истата ја надоместува од производителите на електрична енергија по повластена тарифа, а потоа од увоз од странство. Тоа значи дека, доколку ЕСМ АД Скопје не успее да ја задоволи потребата за електрична енергија, преку операторот МЕМО ДООЕЛ Скопје се пушта во оптек струја која повластените производители ја надоместуваат со производство **по повластена тарифа која што е поскапа**. Оттука цената на струјата може да поскапи онолку колку што изнесува повластената тарифа за откуп на струја од обновливите извори на енергија.
- Патот на паричните текови, кои се исплатуваат од буџетот на Република Северна Македонија како субвенција по повластена тарифа (заради производство и промет со електрична енергија од обновливи извори) **не може да се провери и верификува**, поради одредбата од Законот за енергетика според која *Операторот на електропреносниот систем е должен во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон: да обезбеди доверливост на деловните податоци на корисниците на електропреносниот систем. Ова состојба и понатаму е присутна и покрај* мислењето на, Дирекцијата за класифицирани информации при Владата на Република Северна Македонија, според кое таквите податоци и информации не може да се сметаат за класифицирани, затоа што не го исполнуваат критериумот од чл. 6 ст. 1 т. 3 од истиот тој закон (да дополниме).

Согласно со чл. 24 ст. 1 т. 1 а. 1 од Законот за енергетика¹: *"Заради остварување на својата надлежност Регулаторната комисија за енергетика на Република Северна Македонија донесува: правилници и методологии за формирање на цени и тарифи за регулирани енергетски дејности."*

¹ "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19 и 236/22.

Согласно со чл. 28 ст. 1 од Законот за енергетика²: "Со прописите и методологиите за формирање на цени, **Регулаторната комисија за енергетика на Република Северна Македонија го уредува начинот на пресметка, одобрување и контрола врз остварувањето на приходите за вршење на енергетските дејности пренос и дистрибуција на електрична енергија и природен гас и за организирање и управување со пазарите на електрична енергија и природен гас.**"

Согласно со чл. 78 ст. 2 т. 28 од Законот за енергетика³: "Операторот на електропреносниот систем е должен во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон: **да обезбеди доверливост на деловните податоци на корисниците на електропреносниот систем.**"

Согласно со чл. 88 ст. 2 т. 11 од Законот за енергетика⁴: "**Операторот на пазарот на електрична енергија, е должен, во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, да врши: склучување на договори за откуп и продажба, како и преземање на балансна одговорност за произведената електрична енергија од повластените производители коишто користат повластена тарифа, во согласност со овој закон.**", а согласно со ст. 3 на истиот член и Закон: "Операторот на пазарот на електрична енергија не смее да тргува со електрична енергија, освен во случај на тргување со електрична енергија произведена од повластени производители кои користат повластена тарифа."

Согласно со чл. 101 ст. 1 т. 6 од Законот за енергетика⁵: "Универзалниот снабдувач е должен да врши снабдување со електрична енергија на домаќинствата и малите потрошувачи кои се наоѓаат на подрачјето на кое има обврска да обезбеди универзална услуга и кои избрале да бидат снабдувани од него, во согласност со обврските утврдени со овој закон и правилата за снабдување, а особено да: **набави електрична енергија по пазарни услови со избор на најповолна понуда, во согласност со правилата за набавка на електрична енергија донесени од Регулаторната комисија за енергетика на Република Северна Македонија.**"

² "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19 и 236/22.

³ "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19 и 236/22.

⁴ "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19 и 236/22.

⁵ "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19 и 236/22.

Согласно со чл. 193 ст. 1 од Законот за енергетика⁶: *"Операторот на пазарот на електрична енергија е должен да ја откупи електричната енергија произведена од повластените производители кои користат повластена тарифа."*, согласно со ст. 2 од истиот член и Закон: *"Операторот на пазарот со електрична енергија е должен, по барање на повластениот производител, да склучи договор за откуп на електричната енергија по повластени тарифи во рок од 30 дена од денот на поднесувањето на барањето. Договорот треба да е во согласност со овој закон, решението за стекнување на статус на повластен производител и одлуката за користење на повластена тарифа на електрична енергија и правилата за пазар на електрична енергија."*, согласно со ст. 7 на истиот член и Закон: *"Трговците и снабдувачите се должни да ја купат од операторот на пазарот електричната енергија што операторот на пазарот ја откупил од повластениот производител којшто користи повластена тарифа."*, согласно со ст. 8 на истиот член и Закон: *"Потрошувачите се должни да ја купат електричната енергија од ставот (1) на овој член преку своите снабдувачи и/или трговци."*, и согласно со ст. 9 на истиот член и Закон: *"Со правилата за пазар на електрична енергија се уредуваат начинот на продажба, количините и просечната цена по која снабдувачите и трговците ја купуваат електричната енергија од ставот (7) на овој член, како и начинот на плаќање на повластените производители коишто користат повластени тарифи за откупната електрична енергија од страна на операторот на пазарот на електрична енергија."*

Согласно со чл. 237 ст. 4 од Законот за енергетика⁷: *"Производителот на електрична енергија со најголем инсталиран капацитет во Република Македонија е должен на универзалниот снабдувач, во постапките за набавка за електрична енергија, во согласност со правилата за набавка на електрична енергија за универзалниот снабдувач, да му понуди на продажба електрична енергија и тоа:*

- 1) во 2019 година најмалку 80% од вкупните годишни потреби на снабдувачот;
- 2) во 2020 година најмалку 75% од вкупните годишни потреби на снабдувачот;
- 3) во 2021 година најмалку 70% од вкупните годишни потреби на снабдувачот;
- 4) во 2022 година најмалку 60% од вкупните годишни потреби на снабдувачот;
- 5) во 2023 година најмалку 50% од вкупните годишни потреби на снабдувачот;
- 6) во 2024 година најмалку 40% од вкупните годишни потреби на снабдувачот;
- 7) во 2025 година најмалку 30% од вкупните годишни потреби на снабдувачот."

⁶ "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19 и 236/22.

⁷ "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/18 и 96/19 и 236/22.

Од погоре изнесеното, Регулаторната комисија за енергетика на Република Северна Македонија нема законски основ да ја пропише методологијата за утврдување на висината на повластената тарифа за откуп на произведената струја од обновливите извори на повластените производители. Имено, горе цитираните законски одредби обезбедуваат сигурен пласман на производителите за електрична енергија од обновливи извори по повластена тарифа. Заради тоа, **повластената тарифа за производство на електрична енергија од обновливи извори не се субвенционира од Република Северна Македонија, туку се наплаќа директно од нејзините граѓани.**

ДКСК констатира дека повластените производители ги користат природните ресурси на Република Северна Македонија, за профит, остварен по повластена тарифа, преку сигурен пласман на нивното производство, на товар на граѓаните на Република Северна Македонија – со сомнежи за дампинг цени кои им обезбедуваат нееднаква конкурентска положба на пазарот на електрична енергија во Република Северна Македонија.

ДКСК смета за потребно да ја истакне состојбата утврдена со извршената ревизија на регуларност на АД МЕПСО Скопје за 2021 година, со која е нагласено дека во услови на енергетска криза и зголемување на цената на ЕЕ, дел од трговците со ЕЕ континуирано ја намалувале набавката на ЕЕ од отворениот пазар и ја користеле балансната енергија на АД МЕПСО Скопје за снабдување на своите потрошувачи. Ова предизвикало драстично зголемување на трошоците на АД МЕПСО Скопје кон европскиот електропреносен систем и намалување на неговата ликвидност. Исклучително големи отстапувања/дебаланси се направени во месец октомври 2021 година, поради што од страна на АД МЕПСО Скопје фактурирани и наплатени се 77,8 GWh од производителот на ЕЕ - АД ЕСМ Скопје, а истите се исплатени од обезбедените парични средства од разделот на Владата). Ова е резултат на тоа што АД ЕСМ Скопје не успеало да ги реализира плановите за производство на ЕЕ, поради што е повлечена ЕЕ од системот на европската мрежа, со што за АД МЕПСО Скопје се создадени обврски кон европскиот електроенергетски преносен систем, што укажува на нецелосна подготвеност на институциите да се справат со кризата.

Она што се наметнува како прашање во конкретниот случај е дали постојат елементи на системска корупција врз основа на која биле озаконети повластените тарифи за производство и откуп на електрична енергија од обновливи извори, имајќи предвид дека одредбите во чл. 237 ст. 4 од Законот за енергетика⁸ директно влијаат врз намалувањето на понудата за електрична енергија од страна на главниот производител – ЕСМ АД Скопје, кој ја продава електричната енергија на универзалниот снабдувач по редовна тарифа, а разликата до

⁸ "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19 и 236/22.

потребната количина на електрична енергија се надоместува со задолжителен откуп на електрична енергија од повластените производители по повисока тарифа, како што стои во чл. 193 ст. 1, ст. 2, ст. 7 и ст. 8 од истиот Закон? Имено, законското решение остава простор за зголемување на цената на струјата поради законски наметнатата обврска на ЕСМ АД Скопје да произведува помала количина електрична енергија на годишна основа и со тоа да се стимулира нерентабилно искористување на капацитетите на оваа компанија и остварување загуби од работењето, на сметка на повластените производители на електрична енергија, кои ја продаваат целата произведена количина по повластена тарифа на МЕМО ДООЕЛ Скопје, компанија, која согласно со чл. 88 ст. 3 од истиот Закон единствено е овластена да тргува со произведената електрична енергија од овластените производители, и да остварува добивка од редовното работење. Конкретно, директната интервенција во понудата на произведена електрична енергија, по пат на нејзино намалување влијае врз добивката на ЕСМ АД Скопје поради намалениот обрт на производство, на оваа компанија, која е македонскиот гигант за производство на електрична енергија.

Во насока на утврдување на причините поради кои се намалува производството на електрична енергија на оваа компанија, ДКСК се обрати до ЕСМ АД Скопје и побара:

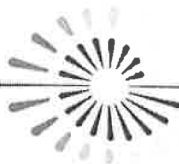
- Образложение за причините поради кои се намалува количината на произведената електрична енергија од страна на оваа компанија, по месеци, сметано од јануари 2018 година до јуни 2021 година;
- Фотокопии од поединечните ревидирани финансиски извештаи за 2018, 2019 и 2021 година; и
- синтетички бруто биланс од 01.01.2021 година до 30.06.2021 година.

Со цел да се утврдат ефектите на повластената тарифа врз квалитетот на животот на граѓаните во Република Северна Македонија, од Регулаторната комисија за енергетика на Република Северна Македонија ДКСК побара:

- Образложение за начинот на кој се утврдува висината на повластената тарифа за производство на електрична енергија од обновливи извори; и
- Фотокопија од целокупната пропишана методологија во форма на подзаконски акти, правилници, правила, упатства, насоки и анализи, врз основа на којашто се прават пресметките со кои се определува висината на цената на електричната енергија која достигнува до крајните потрошувачи преку универзалниот снабдувач.

Од Министерството за економија на Република Северна Македонија, ДКСК побара образложение од службените лица кои го подготвувале текстот на Законот за енергетика⁹ за тоа, со кои директиви и уредби на Европска Унија се усогласени чл. 88 ст. 3, чл. 193 ст. 1, ст. 2, ст. 7 и ст. 8 и чл. 237 ст. 4 од овој Закон, со посочување на конкретни членови од

⁹ "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/18.

конкретни директиви и регулативи на Европска Унија, а со цел да се утврди дали погоре наведените членови на донесениот Закон се во согласност со легислативата на Европската Унија од областа на енергетиката.

Од Владата на Република Северна Македонија ДКСК побара информација за тоа: кога предлог текстот на Законот за енергетика бил разгледан на седница на Владата, записник од усвојувањето на текстот и информација кои владини функционери имале директно и/или индиректно учество во тој процес, т.е. го промовирале/презентирале предложеното законско решение.

Од Централниот регистар на Република Северна Македонија ДКСК ги прибави тековните состојби од Трговскиот регистар и од Регистарот на вистински сопственици за сите повластени производители за да идентификува кои правни лица и/или физички лица се во директна врска со повластените производители на електрична енергија. Ова е со цел да се утврди дали високи службени лица од извршната власт во Република Северна Македонија оствариле било каква корист од носењето на овој Закон.

Сите горе наведени институции, доследно постапија по барањата на ДКСК и ги доставија потребните податоци, информации и документација до ДКСК, по што се пристапи кон единечна и вкрстена анализа на сите факти во предметот, и се утврдија следните состојби:

Според чл. 187 ст. 3 од Законот за енергетика, Владата на Република Северна Македонија, на предлог на Министерството за економија, донесува **Уредба за мерки за поддршка на производството на електрична енергија од обновливи извори¹⁰**, со која меѓу другото се пропишуваат износот и периодот на користење на повластените тарифи. Одредбите во оваа уредба, го уредуваат производството на електрична енергија од обновливи извори, земајќи ја предвид вкупно инсталираната моќност на повластениот производител, **без да се води сметка за ефектот од инсталираната моќност врз животната средина и екосистемот**. На пример, ако испустот на вода, акумулиран со години во вештачките акумулации се испушта побрзо, поголема ќе биде произведената количината електрична енергија, без да се води сметка за загубата на водата, притисокот на водата во речните корита и вкупниот ефект врз речниот екосистем и животински свет – факт кој е нотиран и во извештајот на Државниот завод за ревизија на Република Северна Македонија – (увид во стр. 2 и стр. 14 од овој извештај).

Трошоците за откуп на електрична енергија од повластените производители од страна на операторот на пазарот за електрична енергија – МЕМО ДООЕЛ Скопје, трошоците за урамнотежување и трошоците за системски услуги за повластените производители, намалени за приходите од продажбата, **се надоместуваат преку повластената тарифа, кој понатаму ја препродава на универзалниот снабдувач – ЕВН ХОМЕ ДОО Скопје**. Овој универзален снабдувач, понатаму струјата ја препродава на крајните корисници (граѓаните), преку дистрибутивната мрежа на ЕВН ДООЕЛ Скопје, по цена која се формира согласно со

¹⁰ "Службен весник на Република Македонија" бр. 29/19 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 278/19 и 236/21.

Тарифниот систем за продажба на електрична енергија на потрошувачите кои ги снабдува универзалниот снабдувач и снабдувачот во краен случај¹¹ Со увидот во овој тарифен систем, ΔΚΣΚ констатира дека порастот на цената на струјата од најголемиот не повластен производител ЕСМ АД Скопје, **доведува до пораст и на повластената тарифа за производство на струја од повластените производители.** Фактори од кои зависи повластената тарифа се:

- Трошокот за купување на електрична енергија за снабдување на малите потрошувачи и домаќинствата;
- Трошокот за пренос на електрична енергија;
- Трошок за дистрибуција на електрична енергија;
- Трошокот за организирање и управување со пазарот на електрична енергија;
- Пренесените трошоци;
- Мрежата на универзалниот снабдувач утврдена преку тендерска постапка за избор на универзален снабдувач; и
- Факторот на корекција.

Неспорен факт е дека во трошокот за купување електрична енергија за снабдување на малите потрошувачи и домаќинствата е вклучен трошокот за купување на електричната енергија од повластените производители т.е. повластената тарифа. Најмалку четири пати се додава дополнителна вредност на повластената тарифа – прв пат кога повластените производители ќе ја продадат струјата на операторот МЕМО ДООЕЛ Скопје, потоа кога МЕМО ДООЕЛ Скопје ќе ја продаде на универзалниот снабдувач ЕВН ХОМЕ ДОО Скопје, потоа, кога ЕВН ХОМЕ ДОО Скопје ќе ја продаде на дистрибутивната мрежа ЕВН ДООЕЛ Скопје и четврт пат кога дистрибутивната мрежа ЕВН ДООЕЛ Скопје ќе ја продаде на крајните потрошувачи (граѓаните).

Обезбедувањето доверливост на висината на повластената тарифа, согласно чл. 78 ст. 2 т. 28 од Законот за енергетика¹² не е во согласност со чл. 6 ст. 1 т. 3 од Законот за класифицирани информации¹³ – што се потврди со одговорот од Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации при Владата на Република Северна Македонија. Ваквата системска поставеност, оневозможува надзор врз формирањето на висината на повластената тарифа. Имено, МЕМО ДООЕЛ Скопје добило лиценца за оператор со електрична енергија од Регулаторната комисија за енергетика на Република Северна Македонија, токму врз основа на овие одредби, кои се транспонирани во неговата лиценца за работа, а поради системската слабост ограничен е пристапот до јавни информации, иако повластената тарифа ја плаќаат граѓаните на Република Северна Македонија.

¹¹ "Службен весник на Република Македонија" бр. 164/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 161/20 и 143/21.

¹² "Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19 и 236/22.

¹³ "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 275/19.

Намаленото производство на ЕСМ АД Скопје се должи на:

- Неповолните хидролошки параметри во текот на целата 2019 година, проследени со намалени дотоци на вода во вештачките акумулации, што се под контрола на оваа компанија;
- Неповолните хидролошки параметри во текот на целата 2020 година како и екстремната суша во втората половина на годината проследени со минимални дотоци на вода во вештачките акумулации што се под контрола на оваа компанија;
- Поплавите на 4-ти јули, 17-ти јули и 6-ти август 2020 година во рудниците за ископ на јаглен во Суводол и Брод Гнеотино од обилните врнежи од дожд во Битолскиот регион кои го отежнале и прекинале ископот и дотурот на јаглен од овие два рудника до РЕК Битола, која во периодот од 20-ти јули до 30-ти август 2020 година, согласно со планот требало да работи со два блока, а работела со еден блок;
- Исцрпените резерви на јаглен во рудникот Осломеј во Кичево, што резултирало со недостаток на јаглен за работа во ТЕЦ Осломеј; и
- Затварање на рудникот во Суводол и отежнатото отворање на нов рудник ПЈС заради непокриена јаловина во изминатите години и нереализирани активности планирани со рударските проекти во изминатите 15 години.

Тарифниот систем врз основа на кој се утврдува цената на повластената тарифа, целосно го игнорира хидролошкиот ефект односно, ефектот од производството на струја врз националниот екосистем. При доделувањето концесии за изградба на мали хидро центри, МЖСПП на РСМ не води сметка за ефектот од нивното функционирање врз екосистемот и животинскиот свет во Република Северна Македонија, што се потврди со увид во одговорот на ЕСМ АД Скопје, а е наведено и во извештајот на Државниот завод за ревизија на Република Северна Македонија. Во тој поглед, во услови на намалување на производството на електрична енергија од ЕСМ АД Скопје, недостатокот на истата, доколку не може да се обезбеди од повластените производители, се надоместува од увоз во странство, согласно со берзанската цена на електрична енергија на унгарската берза, за што ЕСМ АД Скопје до ΔΚΣΚ достави податок дека во јуни 2021 година, истата изнесува 78,90 евра по MWh за базна енергија, односно 78,92 евра по MWh за врвна енергија. Ова, доведува до пораст на трошоците на електричната енергија во следниот период. Освен тоа, со увидот во извештајот на независниот ревизор на ЕСМ АД Скопје за 2018 и 2019 и 2020 година, ΔΚΣΚ констатира дека, причините за намалувањето на производството на електрична енергија, не биле коментирани во ревизорскиот извештај, иако укажуваат на значајни материјални неизвесности имајќи го предвид неограничениот континуитетот во работењето на оваа компанија.

Од изнесеното произлегува заклучокот дека повластените производители остваруваат профит, на сметка на ЕСМ АД Скопје, односно поголемата финансиска загуба на ЕСМ АД Скопје, доведува до поголема финансиска добивка кај повластените производители, поради системската слабост во легислативата, **која не го зема предвид ефектот врз животната средина и екосистемот во Република Северна Македонија, како одбитна ставка при определувањето висината на истата.**

Со други зборови, нерентабилното работење на ЕСМ АД Скопје позитивно се одразува врз профитот на повластените производители, да остваруваат поголем профит.

Овие наводи, на ДКСК се потврдуваат и во ревизорскиот извештај на ДЗР каде е наведено дека на малите хидро електрани им е загарантиран откуп на целокупното производство на електрична енергија по законски предвидени повластени тарифи, за што им се платени 41 милиони евра повеќе во однос на пазарната вредност на произведената електрична енергија, а кои учествуваат со 4% во вкупното домашно производство на електрична енергија во 2020 година.

Текстот на Законот за енергетика¹⁴ бил разгледан на 61-та седница на Владата на Република Македонија, одржана на 27.03.2018 година, при што бил донесен заклучок Министерството за економија на Република Македонија да ги усогласи кореспондентните табели со Секретаријатот за законодавство и текстот да се достави до Собранието на Република Македонија. **За претставници на Владата на Република Македонија биле назначени III, министер за економија, III, заменик на министерот за економија, а за повереници III, државен секретар во Министерството за економија на Република Македонија и III, раководител на сектор во истото ова министерство.**

Комисијата за економски прашања на Собранието на Република Македонија, на својата 11-та седница одржана на 27-ми април 2018 година го усвоила предложениот текст на Законот за енергетика¹⁵. На претресот на оваа седница на комисијата, покрај министерот за економија III, **учествувал заменикот на претседателот на Владата на Република Македонија, задолжен за економски прашања и за координација со економските ресори, III, без овластување од Владата на Република Македонија.** На оваа седница на Комисијата, покрај останатото, било истакнато дека **значаен придонес во подготовката на текстот на овој закон дала Енергетската заедница**, која била надлежна за енергетското работење и усогласување на енергетската легислатива на земјите од Западен Балкан со легислативата на Европската Унија, што овозможило целосна усогласеност на овој закон со европското законодавство. Со предложениот текст биле имплементирани 5 европски директиви и 3 европски регулативи. Било изнесено и мислење дека со овој Закон за енергетика ќе се постигне поголема конкуренција и намалување на цената на електричната енергија за крајните потрошувачи. Со 6 гласа "ЗА" комисијата заклучила дека текстот на законот бил прифатлив и дека требало да се даде на натамошно читање, по што истиот бил разгледан на 12-тата седница на Комисијата за

¹⁴ "Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18.

¹⁵ "Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18.

економски прашања на Собранието на Република Македонија, одржана на 4-ти мај 2018 година. На оваа седница, покрај овластениот претставник на Владата на Република Македонија, ///, министер за економија, без овластување, повторно учествувал заменикот на претседателот на Владата на Република Македонија, задолжен за економски прашања и за координација со економските ресори, ///, директорот на Секретаријатот на Енергетската заедница, ///, како и консултантите кои учествувале во изработката на текстот на законот, ///, ///, /// и ///. Овој факт ДКСК го утврди со увид во јавно достапниот извештај на Комисијата,¹⁶ од кој јасно се гледа дека **текстот на Законот за енергетика не бил подготвен од страна на Министерството за економија на Република Македонија, туку од страна на надворешни експерти, што го зголемува ризикот за фаворизирање на личниот за сметка на јавниот интерес.**

Со увидот во стенограмот на седницата на собраниската Комисија за економски прашања,¹⁷ ДКСК констатира дека **Заменикот на претседателот на Владата иако немал овластување да присуствува на седницата одговарал на прашања поставени од пратеници.** Имено, на пратеничката ///, тој и објаснил дека со законот се предвидува, во еден дел, ЕЛЕМ АД Скопје, својата електрична енергија во следните години, треба постепено да ја намалува. Онаа електрична енергија што требало да се испорачува на крајните потрошувачи, во првата година, - 80% од производството на ЕЛЕМ АД Скопје, треба да биде насочена кон универзалниот снабдувач (читај: ЕВН ХОМЕ ДОО Скопје). Со тек на време производството на струја од ЕЛЕМ АД Скопје, требало да се намалува, доколку тоа би било поповолно за граѓаните на Република Македонија. Тоа значело дека универзалниот снабдувач (читај: ЕВН ХОМЕ ДОО Скопје), со текот на времето ќе ослободувал се' поголем дел од пазарот на струја во Република Македонија, а ЕЛЕМ АД Скопје требало да ги гради своите капацитети и да функционира на слободниот пазар на електрична енергија.

Имајќи предвид дека поради нерентабилното производство на ЕСМ АД Скопје, **поголем удел на пазарот добиваат повластените производители** од обновливите извори на електрична енергија и тоа по повластена тарифа – поскапа од онаа по која ЕСМ АД Скопје ја продава електричната енергија на ЕВН ХОМЕ АД Скопје, т.е. на крајните потрошувачи – граѓаните на Република Северна Македонија.

Оттука, ДКСК констатира висок ризик дека **при носењето на Законот за енергетика преовладувал личниот над јавниот интерес.**

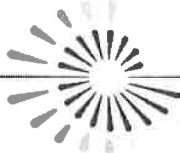
Во текстот на Законот за енергетика¹⁸ биле транспонирани одредбите од Договорот за основање на Енергетската заедница, чиј потписник е Република Македонија, ратификуван од Собранието на Република Македонија во 2006 година, со донесувањето на Законот за ратификација на договорот за основање енергетска заедница¹⁹. Подготовката на текстот на

¹⁶ Заведен под архивски број 21-2868 од мај 2018 година.

¹⁷ На стр. 51 од стенограмот.

¹⁸ "Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18.

¹⁹ "Службен весник на Република Македонија" бр. 59/06.

овој Закон следела по доставено барање на 12-ти октомври 2017 година од Секретаријатот за Енергетската заедница до нејзиниот Министерски совет, со кое било побарано да се донесе одлука во согласност со чл. 92 ст. 1 од Договорот за основање на Енергетската заедница, бидејќи било утврдено дека Република Македонија не успеала да ја имплементира Одлуката 2016/08 која се однесувала на спорот ECS-2/15, заради кршење на чл. 33 од Директивата 2009/72/ЕС, како и на Одлуката 2016/06 која се однесувала на спорот ECS-9/16, заради кршење на чл. 6 и чл. 89 од Договорот за основање на Енергетската заедница. Ова затоа што неспроведувањето на горе означените одлуки во домашниот правен систем, според чл. 92 ст. 1 од Договорот за основање на Енергетската заедница, се сметале за негово сериозно прекршување. Заради таа причина, Владата на Република Македонија, на својата 22-ра седница одржана на 9-ти август 2017 година, по точката од дневниот ред – Информација во врска со формирање работни групи за подготовка на нацрт текст на нов Закон за енергетика, донела Заклучок со кој било задолжено Министерството за економија на Република Македонија, во координација со Кабинетот на Заменик претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања, ///, да формира работна група и по потреба да формира под-работни групи за подготовка на одредбите кое се однесувале на пазарот на електрична енергија, пазарот на природен гас, топлинска енергија, нафта и нафтени деривати и обновливите извори на енергија, со компетентни претставници од министерствата, институции и останатите чинители од енергетскиот сектор. Работната група била формирана, која во соработка со експерти од Секретаријатот на Енергетската заедница, го подготвила одредбите од текстот на Законот за енергетика ("Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18). Во сите под-групи учествувале претставници од Кабинетот на Заменик претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања, ///, експерти од Енергетската заедница, претставници на компании од енергетскиот сектор, како и од надлежните државни органи и институции.

Според доставените податоци од Министерството за економија на Република Северна Македонија одредбите во 88 ст. 3, чл. 193 ст. 1, ст. 2, ст. 7 и ст. 8 и чл. 237 ст. 4 од Законот за енергетика ("Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19) **не се однесуваат на имплементација на европските директиви и регулативи од областа на енергетскиот сектор, туку преку истите се имплементирани националните политики.** Со истите се поттикнува користењето на енергија од обновливи извори, преку соодветни и ефикасни финансиски и други мерки за поддршка, заради постигнување на целите на политиката за обновливи извори на енергија и обезбедувањето на сигурност во снабдувањето со енергија, како и заштитата на животната средина и ублажувањето на климатските промени од негативните влијанија при вршењето на енергетските дејности. Токму заради оваа причина во чл. 88 ст. 3 и чл. 193 ст. 1, ст. 2, ст. 7 и ст. 8 се регулирал и дел од материјата за повластените тарифи како една од мерките за поддршка на производството на електрична енергија од обновливите извори на енергија, утврдена со овој закон. Оваа мерка во Република Северна Македонија, се применува повеќе од 10 години. Меѓутоа, тргувањето со електричната енергија од повластените производители, претставува исклучок од принципите на пазарниот плурализам. Во таа насока, повластената тарифа по која струјата се откупува од повластените производители и понатаму се продава на граѓаните, е повисока од тарифата по која се откупува струјата од ЕСМ АД Скопје, со цел да се

обезбеди поголема конкурентност на оваа компанија за производство на електрична енергија. Иако, со овој концепт, се обезбедува поголем мотив за инвеститорите да инвестираат во обновливите извори на енергија, бидејќи Законот за енергетика ("Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19) им гарантира сигурен пласман на нивното производство, по повластена тарифа, овој механизам може да стимулира нерентабилно работење на ЕСМ АД Скопје, затоа што намалениот обем на неговото производство, треба да биде покриено најпрво од повластените производители.

Системската корупција во овој конкретен случај, ДКСК ја забележува преку влијанието на горе означениот инвеститор - Заменик претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања, /// при носењето на Законот за енергетика ("Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19) во четири клучни моменти:

1. Неговиот кабинет учествувал во работата на работната група и сите под-групи при изработката на текстот на Законот за енергетика ("Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18), во соработка со експерти – претставници на Секретаријатот на Енергетската заедница;
2. Без да поседува уредно овластување од Владата на Република Македонија, учествувал на претресот на 11-тата седница на Комисијата за економски прашања на Собранието на Република Македонија, одржана на 27-ми април 2018 година, која го го усвоила предложениот текст на Законот за енергетика ("Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18);
3. Без да поседува уредно овластување од Владата на Република Македонија, учествувал 12-тата седница на Комисијата за економски прашања на Собранието на Република Македонија, одржана на 4-ти мај 2018 година и одговарал на поставените пратенички прашања, во одбрана на предложеното законско решение; и
4. Вистински сопственик или поврзан е со најмалку 10 мали хидро центри.

На вака утврденото, за ДКСК оцени дека одредбите во Законот за енергетика ("Службен весник на Република Македонија" бр. 96/18 и "Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 96/19 и 236/22) т.е. т.н. либерализација на пазарот за електрична енергија во Република Северна Македонија, е воведена пред се заради остварување лична корист од страна на поединци. Во таа насока:

- Националната регулатива од областа на енергетиката не предвидува инвеститорите во областа на обновливите извори на енергија да изготвуваат елаборат за заштита на животната средина при аплицирањето за добивање лиценца за работа;
- Не е законски нормиран третманот на подземните води;
- Не е законски нормирана изградбата на потребните сообраќајни решенија и приклучок до сообраќајните делници;
- Во случај на штета не се предвидени полиси за задолжителни осигурувања по минимални покритија;
- Не е законски нормиран третманот на подземните природни ресурси и депозитни резерви за минерали;
- Законската регулатива е несоодветна и во однос на заштита при откривање на археолошки локалитети;
- Не е ажурирана долгорочната стратегија за развој на енергетскиот сектор;
- Не е предвиден надомест за користење на животната средина и природните ресурси;
- Нема план за тоа каде може да бидат изградени центри за обновливи извори на енергија;
- Не е предвидена анализа на историјата на инвеститорите – дали станува збор за нов инвеститор или за инвеститор кој веќе има искуство на пазарот со енергија;
- Инвеститорите немаат обврска да изготват план за управување со катастрофи – предизвикани од природна незгода, на пр. земјотрес, поплава, пожар и слично, т.е. предизвикани од човечки фактор – пожар, тешка кражба, разбојништво и слично;
- Нема физибилити студија и план за управување со отпадот;
- Не се предвидени депонии за одложување на отпадот;
- Нема систем за мерење на штетните емисии врз животната средина, на пр. мерење на притисокот во реките во случај на хидро центри за заштита на животинскиот свет,

инсектите во случај на ветерници, подземниот свет во случај на соларна енергија, растенија и слично;

- Постојат влијанија од политички изложени лица при усвојување на регулативата од областа на енергетиката кои истовремено се сопственици на компании кои учествуваат на пазарот за енергетика;
- Нема акцизен склад при увоз на минерални масла – нафта, мазут, природен гас и слично, а со тоа се доведува до прашање точноста на износот на увозното ДДВ, акциза и царина;
- Не е воспоставен подземен катастар на недвижности – на пример гасни мрежи, подземни резервоари и складови и подземни градежни објекти – базени, скривници, подруми и слично;
- Потребно е да се формира фонд за заштита на животната средина во кој ќе се уплатуваат средства од инвеститорите од секторот за обновливите извори на енергија, а од тој фонд понатаму да се финансираат евентуални штети на пр. евакуација и привремено раселување на население во случај на катастрофа, потоа изградба на инфраструктура, субвенција во случај на енергетска криза и слично; и
- Потребно е, доколку инвеститорот престане со бизнисот, да има обврска да ја врати површината во поранешна состојба, пред експлоатацијата на природниот (обновливиот извор) за производство на електрична енергија.

Имајќи предвид дека:

- Легислативата од областа на енергетиката целосно го игнорира негативниот ефект врз екосистемот и животинскиот свет во Република Северна Македонија, при што повластените производители ги користат природните ресурси и остваруваат профити, а од друга страна граѓаните на Република Северна Македонија ја плаќаат повластена тарифа;
- Како и фактот дека во услови на нееднаква конкурентска положба на пазарот за електрична енергија, повластените производители се "мотивирани" да инвестираат во обновливите извори на енергија, имплицирајќи нерентабилно работење на ЕСМ АД Скопје;

ΔΚΣΚ одлучи да даде препорака за усогласување на регулативата од областа на енергетиката во смисла на образложението до Влада на РСМ, Министерство за животна средина и просторно планирање на РСМ, Министерство за економија на РСМ.

ΔΚΣΚ

ДРЖАВНА КОМИСИЈА ЗА
СПРЕЧУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА

KSHPK

KOMISIONI SHTETËROR PËR
PARANDALIMIN E KORRUPSIONIT

Постапувајќи на ваков начин, ДКСК ги исцрпи сите свои законски надлежности за овој конкретен случај, заради што одлучи како во диспозитивот на оваа одлука.

Изработил: м-р Д. Д.

ДРЖАВНА КОМИСИЈА
ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА

Претседател,
Билјана Ивановска

Доставено до:

- Влада на РСМ;
- Министерство за животна средина и просторно планрање на РСМ; и
- Министерство за економија на РСМ.